

митрополита Петра I, чија су својства државника све јаче долазила до изражаја. Свакако је требало избјећи спорове са Цеклињанима око манастирске земље.

Др Јован Дајковић

Во имја Спаситеља нашега Христа 1806.
јануарија 9, у Ђелију на Добрско Село

Да се зна и да будет вјеровано ово писмо пред свакијем су-дом и господаром како бјеше баштина и метех цркве цетинске зовоми Рибаша међу баштином и метехом цеклињскијем. И от тога црква немаше никакве користи наоко досаду и безпокојство зашто на т[у] баштину не могаше друпи [нико] от Цеклињанах доходит да је ра[ди], а Цеклињани је работати не хоћаху, него се јошт око паси[шта] међу њима често гутах инад и смутња догађаше. И тако бјеше баштина остала запуштана да је вода носи и да пође сасвијем без икакве аспре, будући води на поток, а метех служаше за саме Цеклињане от којег црква не могаше имати ни једине фајде. Тога ради ја Владика Петар Петровић, договорно с братијом Цетинскога манастира, видећи такво безпокојство које с тога терпијасмо и смутњу међу реченим народом цеклињским, и сувише што баштина хоћаше пропанут да не ваља ни паре, бисмо принуђени како баштину тако и метех продати овему племену цеклињскоме, изван Сићке главице и воде ће је био у стара времена рибник церковни у који се риба ловила, то оставимо да је увијек цркве цетинске, а остало продадосмо за тисућу и педесет талијерах ћесарскијех који пасоваху сваки талијер по три проша и по, у прош динарах четиридесет.

И на данашњи ден бисмо у све и по све подмирени. Тога ради за више вјеровање, да речени Цеклињани будот волни и слободни, речену куповицу без поговора вјечно у потомственоје време уживати, писах и подписах ово писмо својеручно.

Митрополит Петар Петровић

(печат)

Његош*

ДОЛАЗАК ДИМИТРИЈА МОМИРОВИЋА У ЦРНУ ГОРУ

У току мјесеца септембра¹ 1833. г. Његош упознаје за вријеме свога боравка у Петрограду руског колешког секретара Димитрија Момировича. Момирович има тада 26 година, средњега је раста има смеђе очи и обрве, дутуљастоокруглот је лица и без осо-

* Фотокопија уговора налази се код др Ј. Дајковића, Београд, Браће Грим 6.

¹ Све датуме наводимо по новом календару.

бених знакова² Својим васпитањем, својом способношћу, благородношћу, скромношћу и својим поштењем Момировић је учинио јак утисак на Његоша и „заиста“ је Његош „веома желио таквога младића при себи (на Цетињу) имати, но, с друге стране, саображавајући и ограничена средства к содржанију овде подобни полезни људи и образа жизни овдашњи, који нимало не саотвјетствују образу жизни к којему су образовани људи научени“,³ Његош није „могао рјешително г. Момировића у Црну Гору пригласити“. „Из уваженија тог“, тако јавља Његош 3/15. јануара 1835. г. Николају Ивановичу, „ја сам и г. Квекићу лично у Петербургу говорио да се нипошто не усуди г. Момировића из службе руске дигнути и овамо позвати, јербо ја сам још онда к видио колико прекрасна служба коју је г. Момировић имао у Петербургу, оно содржаније које је он тамо уживао и оно напредовање које би он по способностима својима свагда получивао — преваасходи службу, содржаније и напредовање које би он овде у Црној Гори имао“.⁴ Квекић није послушао Његоша него је наговорио Момировича да напусти своју службу у Русији и да пође у Црну Гору.

21. септембра (3. октобра) 1834. Момирович добија пасош у Петрограду за „аустријске државе, за Србију и натраг за Русију“. Не знамо тачно када је Момирович пошао на пут у Црну Гору. 27. новембра 1834. сретамо га у Бечу; 29. новембра је у Грацу, а 10. децембра у Трсту. Тршћанска полиција визира 10. децембра 1834. Момировичу пасош и у пасош му назначује да Момирович путује у Србију преко Дубровника и Боке Которске.⁵ Послије подужег путовања по Јадрану по непогодном зимском времену Момировић стиже бродом из Трста у Дубровник 21. децембра 1834. г.⁶ У Дубровнику се Момирович задржава до 31. децембра 1834. Чека да искористи прву zgodну прилику да пође бродом у Боку Которску. У самом Дубровнику Момирович прикраћује вријеме свога боравка у друштву руског вицеконзула Јеремије Галића и понеких дубровачких православних Срба који радо са сваким разговарају о далекој и моћној словенској земљи Русији. Аустријске власти плак с великом будношћу прате сваки покрет и сваку ријеч Димитрија Момировича. Барон Фердинанд Шалер примјећује у свом допису од 27. децембра 1834. Губернијалном предсједни-

² Препис пасоша Димитрија Момировича од 21. септембра (3. октобра) 1834. г. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 179 (b. XIa. c. X/3. 4. 1835).

³ Његошево писмо од 3/15. јануара 1835. Николају Ивановичу (Цјелокупна дјела П. П. Његоша, П и с м а I, Просвета, Београд, 1951, стр. 292—293).

⁴ Његошево писмо од 3/15. јануара 1835. Николају Ивановичу (Цјелокупна дјела П. П. Његоша, П и с м а I, Просвета, Београд, 1951, стр. 293).

⁵ Препис пасоша Димитрија Момировича од 21. септембра (3. октобра) 1834. г. (Задар, Државни архив 179 (b. XIa. c. X/3. 4. 1835).

⁶ Писмо дубровачког окружног поглавара владиног савјетника Фердинанда барона Шалера од 27. децембра 1834. Губернијалном предсједништву у Задру (Задар, Државни архив 179 (b, XIa, c. X/3. 4. 1835).

штву у Задру да Момирович није дао никаква повода да се у ње посумња за вријеме његова задржавања у Дубровнику.⁷

31. децембра 1834. Момирович полази бродом према Боки Которској. У Котору стиже истог дана послје подне. Сјутрадан иде у посјету вршиоцу дужности окружног которског поглавара Габријелу Ивачићу, представља му се и изјављује му да жели да до два дана отпутује у Црну Гору. Саопштава му да ће отуда наставити свој пут у Србију. Ивачић не вјерује у то. Он је мишљења да Момирович треба да сврши неки важни тајни задатак у Црној Гори. Зато он будно надзира Момировича у Котору и настоји пошто-пото да дозна прави циљ Момировичевог доласка на ове стране. Он претпоставља да је Момирович један од оних странаца који се очекују у Црној Гори.⁸

Момирович остаје у Котору четири дана. Веома је шкрт на ријечима. Не ступа у везу ни са православним Србима ни с другим становницима которског округа. Једино се дружи с породицом богатог которског трговца Илије Лумбардића. Ивачић дознаје од својих доушника да Момирович носи са собом, између осталог, и око 1.000 златних цекина. У Котору се сазнало да је Момирович упутио једно препоручено писмо Јермији Гагићу у Дубровник.⁹

4. јануара 1834. Момирович одлази на Цетиње. Он Његошу даје препоруку од Николаја Ивановича у којој се истичу „воспитаније и способности којима г. Момирович обладава“¹⁰ Његош приима Момировича веома љубазно. Момирович се задржава дванаест дана на Цетињу. У току свог кратког боравка у Црној Гори он упознаје тешки црногорски живот и несносну цетињску зиму и рјешава се да се врати у Русију. Његош му даје „за повратити се у Петербург трошка колико“ је највише могао. Пише му и три препоруке за високе личности у Петрограду. 3/15. јануара 1835. Његош се обраћа једним својим писмом руком министру правде Димитрију Василевичу Дашкову. Он моли Дашкова да приими Момировича у службу и да му да положај који одговара ономе мјесту које је досад покривао и наградом која би одговарала чину титуларног савјетника. Његош напомиње Дашкову да је Момирович „добрио дивно васпитање“, да је био девет година у руској служби, да је дао оставку на службу 10/22. септембра 1834, да је он млад човјек „који нема ни имања, ни заштитника, ни добротора“ и да заслужује сваку пажњу.¹¹

⁷ Писмо барона Шалера од 27. децембра 1834. Губернијалном предсједништву у Задру (Задар, Државни архив 179 (b. XIa. c. X/3. 4. 1835).

⁸ Писмо Габријела Ивачића од 2. јануара 1835. Губернијалном предсједништву у Задру (Задар, Државни архив 179 (b. XIa. c. X/3. 4. 1835).

⁹ Писмо Габријела Ивачића од 8. јануара 1835. Губернијалном предсједништву у Задру, Државни архив 179 (b. XIa. c. X/3. 4. 1835).

¹⁰ Његошево писмо од 3/15. јануара 1835. Николају Ивановичу (Цјелокупна дјела П. П. Његоша, Писма I, Просвета, Београд, 1951, стр. 292).

¹¹ Његошево писмо од 3/15. јануара 1835. Димитрију В. Драшкову (Цјелокупна дјела П. П. Његоша, Писма I, Просвета, Београд, 1951, стр. 294—295).

Његош препоручује 3/15. јануара 1835. Момировича и Виктору Н. Пањину. Он изражава наду да ће Пањин са своје стране бити Момировичу од користи.¹² 3/15. јануара 1835. Његош пише и Николају Ивановичу и ставља му у аманет да узме Момировича „под пређашње милостиво“ своје „покровитељство“ и да му пружи „руку помоћи“.¹³

Пошто је Момирович добио од Његоша путни трошак до Петрограда и три препоруке за високе личности у Русији, напушта 16. јануара 1835. Цетиње и силази преко Његуша у Котор. Он изјављује Габријелу Ивачићу у Котору да се због леда и снијета није могао упутити из Црне Горе у Србију. Ивачићу је сада сасвим јасно да Момирович није ни намјеравао да пође у Србију него да је требало да обави неки тајни задатак у Црној Гори. Приликом царинског прегледа Момировичевих ствари у Котору аустријска обавјештајна служба примијетила је да Момирович на овом повратку из Црне Горе у Котор нема код себе оних 1.000 златних цекина које је био понио са собом на Цетиње. Он је тај новац, по Ивачићевом мишљењу, оставио у Црној Гори. У Котору се Момирович дружи само са породицом Илије Лумбардића.¹⁴

17. јануара 1835. Окружно которско поглаварство визири Момировичу пасош. У пасошу се означаје да Момирович путује преко Дубровника за Трст.

Тек 25. јануара 1835. Момирович полази из Котора и истога дана стиже у Дубровник. Ту чека брод за Трст. У друштву је Јеремије Гагића и понеких православних Срба. У то вријеме живи у Дубровнику и Вук Караџић који се „у Котору био разболио од назебе путујући из Црне Горе“ и кога је Гагић био „својски и пријатељски примио у своју кућу и са свачим старао се да оздрави“.¹⁵ Момирович сада и с Караџићем одржава везе 17/29. јануара 1835. Караџић му даје једно писмо за Јернеја Копитара у Бечу. Он га најтоплије препоручује Копитару:¹⁶ „Ово Вам писмо шаљем по г. Димитрију Момировићу, рускоме чиновнику и кавалеру, а моме земљаку и пријатељу. Увјерен сам да бисте му Ви и без писма мога у свачему били на руку да види што је најзнатније у Бечу и у свачему осталоме да бисте га, као иноземца у непознатој вароши поучили и угутили. Г. Момировић полази одатле управо у Питер. Зато може бити да бисте г. Кепену по њему што

¹² Његошево писмо од 3/15. јануара 1835. Виктору Н. Пањину (Цјелокупна дјела П. П. Његоша, Писма I, Просвета, Београд, 1951, стр. 292).

¹³ Његошево писмо од 3/15. јануара 1835. Николају Ивановичу (Цјелокупна дјела П. П. Његоша, Писма I, Просвета, Београд, 1951, стр. 292—294).

¹⁴ Писмо Габријела Ивачића од 19. јануара 1835. Губернијалном предсједништу у Задру (Задар, Државни архив 179 (в. XIа. с. X/3. 4. 1835).

¹⁵ Писмо Вука Караџића од 17/29. јануара 1835. Јернеју Копитару (Беч, Nationalbibliothek, заоставштина Ф. Миклошића, Autog. 139/49, и Јб. Стојановић, Вукова Преписка, Београд, 1909, књ. III, стр. 625—626).

¹⁶ Писмо Вука Караџића од 17/29. јануара 1835. Јернеју Копитару (Беч, Nationalbibliothek, заоставштина Ф. Миклошића, Autog. 139/49).

послати могли. . . Г. Момировић био је сад десетак дана у Црној Гори. Може Вам о њој што приповијети.“

30. јануара 1835. иде Момирович у посјету Фердинаду Шалеру. Тражи визу за Беч и обавјештава Шалера да ће се првим бродом упутити за Трст.¹⁷

Нијесмо могли тачно утврдити дан Момировичевог поласка из Дубровника. Није нам познато кад је Момирович пристио у Трст. Знамо само да се у Трсту прилично дуго задржао. Тек 23. марта 1835. напушта Трст и полази преко Беча у Петроград. То дознајемо од Димитрија Фрушића, великог пријатеља Вука Караџића. 13/25. марта 1835. јавља Фрушић Вуку Караџићу:¹⁸ „Момировић, добри младић, допао ми се много, поздравља вас и г-д. Гагића и све познанике своје а особито од фамилије моје врло љубезно, и отишао је пре два дана за Петербург, чисто сам остао усамљен без њега, толико сам се био ш њим навикао“.

Момирович срећно стиже и у Петроград. 2/14. јуна 1835. јавља се из Русије Димитрију Фрушићу у Трсту.¹⁹ Он се Фрушићу жали на И. Е. Квекића који га је навео на танак лед „службу и мјесто у Русији оставити, преко толико земље проћи и сваку нужду и невољу у овако рђаво време препријети.“²⁰

Др Јевто М. Миловић

САСТАНАК КЊАЗА НИКОЛЕ И ИСМАИЛ-ПАШЕ 4. МАЈА 1867.

Због многобројних спорних проблема између Црне Горе и Турске, француски конзул у Скадру, Виет, стално је инсистирао да дође до сусрета између књаза Николе и Исмаил-паше, генералног гувернера у Скадру, јер је сматрао да ће се на тако високом нивоу проблеми најлакше рјешавати. Довољно је поменути његове напоре из септембра 1865. године да до таквог састанка дође.¹ С друге стране, руска дипломатија се стално противила одржавању ових састанака, јер је у њима видјела тријумф француског утицаја у Црној Гори и њено удаљавање од Русије.

Сви ранији покушаји да дође до састанка књаза Николе и Исмаил-паше нијесу дали резултата. Али у прољеће 1867. године створена је много боља атмосфера за један такав састанак. Прије

¹⁷ Писмо Фердинанда Шалера од 30. јануара 1835. Губернијалном предсједништву у Задру (Задар, Државни архив 179 (b. XIa. с. X/3. 4. 1835).

¹⁸ Писмо Димитрија Фрушића од 13/25. марта 1835. Вуку Караџићу (Љ. Стојановић, Вукова П р е п и с к а, Београд, 1907, књ. I, стр. 687).

¹⁹ Писмо Димитрија Фрушића од 8/20. јуна 1835. Вуку Караџићу (Љ. Стојановић, Вукова П р е п и с к а, Београд, 1907, књ. I, стр. 690—691).

²⁰ Његошево писмо од 3/15. јануара 1835. Николају Ивановичу (Цјелокупна дјела П. П. Његоша, П и с м а I, Просвета, Београд, 1951, стр. 292—293).

¹ Види о томе мој рад: Црногорско-турски погранични проблеми и Пламенчева мисија у Цариграду 1866. Историјски записи, бр. 2, 1963.